

עבודת הקארמה החדשה : הלימוד והעיסוק בקארמה הם מהפכה בתולדות התודעה האנושית. מהי החשיבה החדשה הנחוצה בכדי להכיר את גלגולינו הקודמים והעתידיים?

דני אמן

אנליטית, מחלקת ואיננה מכירה בפוריות של הכוח המשתהה של החשיבה, זה שחי חידות לאורך זמן, מאפשר להן לגדול באפלה ולהצמיח עלים, פרחים ופירות. ניתן להציב אמירות רבות של שטיינר כחידה מתמשכת. לצורך המאמר הזה, אנחנו יכולים להתבונן באמירתו של שטיינר כי שליחותו האישית היא חקר הקארמה והחיים החוזרים.³ אפשר לתמוה: מדוע זה, ולא הגילוי של מבנה האדם, הדרך הרוחנית או ההיסטוריה של האנושות?

כמו תמיד עולה אצל שטיינר בחזקתה שאלת העיתוי. הזמן שבו פעל – ראשית המאה העשרים – הוא זמן שבו, לדבריו, התרחש שינוי עצום בתודעה האנושית.⁴ שינוי כה עמוק ששינה את מקומו של האדם בעולם, את חייו הפנימיים ואת קשריו עם האלוהות.⁵ הפן של האלוהות שהיה ממונה על הדרכת האנושות – רוחות הצורה, פינה עצמו לפן אחר, רוחות האישיות. רוחות הצורה הדרכו את האנושות על-ידי התגלויות: תמונות קוסמיות גדולות אשר באו מעולם הרוח אל הנביאים, המורים והחוזים, תמונות בעלות צורות וצבעים רבי-הוד, תמונות שאותן קיבלו בני האדם כבשורה

אפשר לשמוע היום קולות שמדברים על נקודת הסינגולריות המתקרבת, אשר בה מסתיימת ההיסטוריה של האדם ומתחילה ההיסטוריה של מעין אדם-אל, שמתוך קשר בלתי ניתן להפרדה עם המחשב מגיע לחיי אלמוות, בריאות נצחית ואושר תמידי.¹ מול תפישה זו של העתיד חשוב להציב את תפישתו של שטיינר, התולה את גורל הציביליזציה דווקא ביכולת לפגוש לראשונה את האדם, כישות נצחית אינדיבידואלית, אשר עוברת ממהלך חיים אחד למשנהו, ישות רוחית בעלת פוטנציאל אינסופי של יצירה, חוכמה ואהבה. אם לא נפגוש זה את זה בצורה כזו, אומר שטיינר, יהיה זה סוף הציביליזציה על פני האדמה.²

אחת הגישות הפוריות לתלמיד של האנתרופוסופיה היא להציב בפני עצמו, מדי פעם, חידה מתמשכת, שאליה הוא יכול לחזור שוב ושוב, לעתים במשך שנים, ולאפשר לחידה כזו לגלות את צפונותיה – צעד אחר צעד, רובד אחרי רובד. הגישה הזו מהווה תמונת נגד לגישה הרווחת בימינו, שמטפחת חשיבה מנתחת,

גורל
הציביליזציה

שינוי
בהדרכה
האלוהית

חידה
מתמשכת

מוחלטת שאין לערער עליה, ושעליהם ללכת אחריהן בנאמנות ובשפלות רוח. רוחות הצורה סיימו את תפקידן והלפיד עבר לרוחות האישיות.⁶ אלה התחילו את פעולתן בהכרה שהאדם כבר בנה אישיות אינדיבידואלית משלו, שלצורך התפתחותה העתידית איננה מבקשת הדרכה מגבוה, כי אם דיאלוג; אישיות שמבקשת לפתח תובנות מתוך עצמה, מתוך שיפוטה העצמאי ומתוך הדרך שלה כישות יוצרת בעולם. רוחות האישיות הן גם רוחות הזמן, לכן הופך הקשב לתהפוכותיו העדינות של הזמן ולכוחו היוצר של הרגע, לדרישה מרכזית בדרך הרוחנית של ימינו.

רוחות האישיות הן אלה שמפצרות היום באדם להכיר את חייו הקודמים, לעסוק בשאלת הגורל ולהפתח להבנה של הקארמה של חבריו.⁷ העיסוק בקארמה דורש בשלות: רק אדם אשר חווה את עצמו מעוגן היטב באישיותו ומזוהה עם חייו הארציים, יכול להתחיל להרחיב את תודעתו כך שתכלול גם חיים קודמים, מבלי לערער את תחושת העצמיות וחווית החופש והאחריות שלו. זו הסיבה שבגללה דלתות המחקר הקארמטי נשארו נעולות במשך אלפי שנים, וזו הסיבה שבגללה עצם המושג של חיים חוזרים הלך ונעשה זר לאנושות.

בין תפישת הגורל הקודמת תפיסה חדשה של הגורל עצום, וניתן לראותו בשוני שבין המחזות היוונים לבין מחזות המסתורין של רודולף שטיינר. בעוד שבראשונים מוצג הגורל ככוח על אנושי, רב עוצמה, שהניסיונות האנושיים מתגמדים לעומתו וכל נסיון לברוח ממנו נידון לכישלון, במחזות המסתורין של שטיינר משקל הכובד עובר לאדם, וההכרעות האנושיות מכותיבות את מהלכם של

האירועים. אנו מתוודעים לחייהם הקודמים של הגיבורים, אך חובות העבר הם הזמנה להתעוררות, הזמנה לפעולה, והצלחותיהם וכישלונותיהם של הגיבורים ביחסיהם ההדדיים מכתיבים את מהלכו של העתיד. האמירה: "הכל צפוי והרשות נתונה" מקבלת את פירושה הראוי, והגורל מתפקד כמעין 'ווייז' אוניברסלי, אשר בכל פעם מחשב מסלול מחדש על פי בחירותיהם של בני האדם. עיצוב הגורל הופך להיות דיאלוג מתמשך בין אלוהים לבין האדם.

שטיינר אומר כי המשימה יצירת הלב האתרי של המאה העשרים ואחת היא השלמת היצירה של הלב האתרי.⁸ יצירתו של הלב האתרי, המתנתק והולך מן הלב הפיזי, תלויה בפעילותו של האדם. ככל שהאדם מעמיק את חשיבתו, מתמודד עם הסתירות של החיים, מתגבר על האמונה העיוורת, ויוצר חשיבה חיה ודינמית, כך הוא משתחרר יותר ויותר מהחשיבה של הראש, מהחשיבה הסכמטית, התבניתית, ובונה כלי חשיבה המתאימים למורכבות הזורמת של החיים. נקודת מפגש חדשה נוצרת בין הרגש והחשיבה. על החשיבה להתקרב אל החיים ועל הרגש להיחלץ מן הסוביקטיביות. כלי החשיבה החדש – חשיבת הלב – הוא זה שיאפשר לאדם לחוות את חייו הקודמים ואת תמונות החיים הקודמים של רעיו.

כיצד ניתן להתייחס לקארמה חכמת הלב הקארמטיים שגילה שטיינר מצד שני? סיפור מילדותו של שטיינר יכול לסייע: בתור ילד נתבקש שטיינר לקנות לחמניות במכולת. מאחר שהיה לו מארק אחד וכל לחמניה עלתה עשרים פפניג, חישב שיקבל חמש לחמניות, ולהפתעתו קיבל שש, כי היה מבצע שבו מי שקנה חמש לחמניות קיבל

שישית חינם. הארוע הזה הביא אותו להכרה שחוקים פועלים במערכת מצטלבת, וכאשר חוקים שונים חלים על אותו ארוע, התייחסות לחוק אחד בלבד תוביל למסקנה הלא נכונה. גם במחזות המסתורין מנסים כוחות הנגד לערער את אמונת הגיבורים בתמונות קארמטיות מסוימות, כיוון שבתמונות אלו זוג מסוים מופיע גם בחיים קודמים כשהגבר הוא גבר והאישה היא אישה, וזאת בניגוד לחוק הקארמטי שניסח שטיינר שלפיו אדם מחליף מין מדי גלגול.

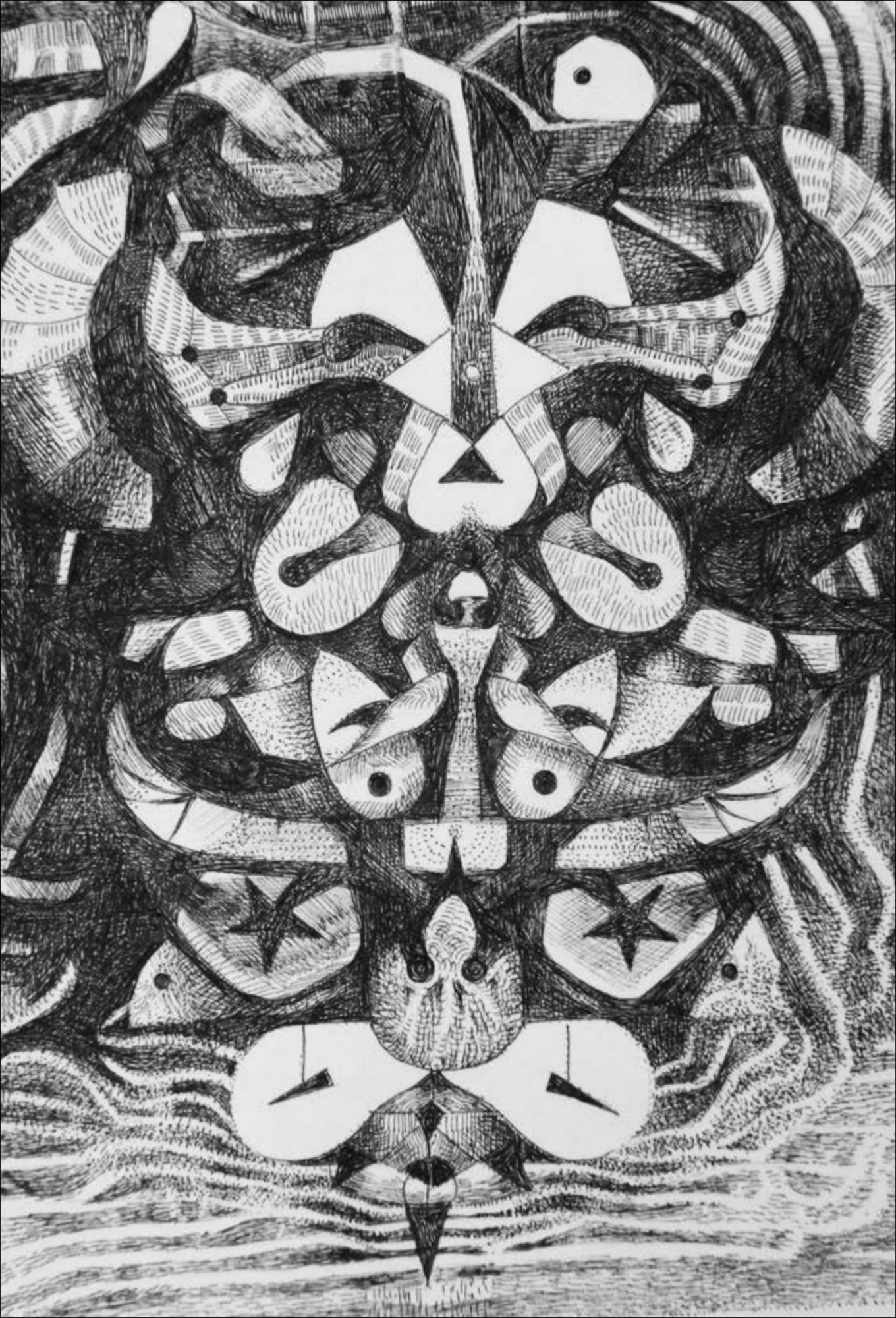
את חוקי הקארמה צריך ללמוד אפוא כשפה, כאשר השימוש בחוק המתאים נולד מתוך קשב לארוע. חשיבת הלב החדשה, המכשירה את היכולות האימגנטיביות והאינספירטיביות, מגדילה בהדרגה את היכולת האינטואיטיבית המאפשרת לחוש מה מספרים

רק אדם מעוגן במציאות יכול להתחיל להרחיב את תודעתו, כך שתכלול גם חיים קודמים, מבלי לערער את תחושת העצמיות וחווית החופש והאחריות שלו. זו הסיבה שבגללה דלתות המחקר הקארמטי נשארו נעולות במשך אלפי שנים

חייו של אינדיבידואל מסוים. העיסוק בקארמה מהווה חלק מהמהפכה והקריאה לפיתוח הכישורים העתידיים של האדם; מצד אחד – לא ליפול להשענות על תמונות קארמטיות כאילו הן תמונות שאין לערער עליהן או לחשוב עליהן; ומצד שני – לא לנסות לפענח קארמה בעזרת חוקים מופשטים, אלא ליצור תנועה בין התמונות והחוקים, תנועה שנידונה לפעמים

להצלחות ולעיתים לטעויות, ויש לשמור אותה כתנועה דיאלוגית מתמשכת, הנתונה להתבוננות מחודשת ולתיקון מתוך ההתבוננות. חוכמת הלב היא חשיבה טובלה באהבה. שטיינר אומר: "דבר שאינני אוהב לא יגלה את מהותו".⁹ אין לנו סיכוי להגיע לראיית גורלו של הזולת, אם לא נבוא אליו מתוך אהבה ומתוך מחויבות עמוקה לסלק את הסימפטיות והאנטיפטיות שלנו אליו, אשר צובעות את מבטנו ומסיטות אותנו מן האמת.

המהפכה של המאה העשרים מגיעה גם לקארמה. במקום חוקים מוחלטים של שחר ועונש, נוצר דיאלוג בין בני האדם לבין האלוהות. על כך מצביע פרוקופייב בספרו על הסליחה.¹⁰ האדם הסולח מחלץ את עצמו ואת האדם שלו הוא סלח מן המעגל של חטא ועונש. הוא יוצר מרחב שבו הנימה הרכה של החמלה מאפשרת חוקיות חדשה, חוקיות הנובעת מן האהבה ולא מן החוק הישן של עין תחת עין ושן תחת שן. בתוך המרחב החדש מוצא האדם הסולח בתוכו כוחות חדשים של נתינה למען זה אשר פגע בו, מתוך הנגיעה בשורשי הגורל המשותף, בשורש המקשר בין הנשמות. כאשר האדם סולח סליחה מלאה מעומק ליבו, הוא פותח פתח לשפע הנובע ממעיין האהבה עצמו. אז הוא יכול לחוות את קשר האהבה שלו לפוגע, הוא יכול לחוות את הברית מלפני הלידה גם כאשר הברית הזו הופרה ונבגדה, ומתוך קשר הברית עולה רצון לסייע לאח שנפל ולאחות שנכשלה. המרחב של הסליחה יכול למשוך לתוכו כוחות אלוהיים של חסד, כוחות אשר יעצבו בהמשך את הגורל המשותף של האנשים ממקום אחר – מקום שבו במקום גמול ועונש יש נתינה ואהבה. גם ביחס לגורל עצמו נדרשת סליחה. הגורל מכביר עלינו מכותיו, ואנחנו צריכים להתמודד עם אסונות, מחלות, תאונות ופרידות בטרם עת. חלק מהחוויה

משמאל: דנה לין, ללא כותרת, 2015, 17x25 ס"מ, עט על נייר

הדתית המודרנית הוא גם התרסה אל מול שמים, אך בסופו של דבר עלינו לעבור את כל שלבי האבל ולהגיע לקבלה של הגורל. התנגדות לגורל היא, בסופו של דבר, מה שמחליש את האדם יותר מכל. הדיאלוג החדש עם אלוהים מבקש שלושה שלבים: קבלת הגורל, הבנת הגורל, ואהבת הגורל. הוא מבקש לנוע מן ההתרסה אל החוויה כי גם האסונות והקשיים שלנו נובעים מאהבתו של האל. הדיאלוג בין האדם לאלוהים הולך ומעמיק. האדם של ימינו נעשה בודד יותר ויותר;¹¹ האדם הסולח יפגוש את אלוהים המנחם והמחבק בזמנים של קושי ומצוקה.¹²

כך אנו יכולים לפגוש היום
מציבים שבהם אדם חווה כי
בחר להוולד לאדם אשר פגע
בו בחיים קודמים, כדי לאפשר
לאדם הזה התמרה; כדי לאפשר לו למצוא, דרך
האחריות ההורית שלו לבנו, כוחות של אהבה
ותמיכה אשר לא היו ביחסיהם בחיים קודמים. בכל
בחירה כזו יש כמובן הקרבה וסיכון, כי ההורה יכול
להיות נאמן להחלטתו מלפני הלידה, אך יכול גם

**את חוקי הקארמה
צריך ללמוד כשפה. חשיבת
הלב החדשה מגדילה בהדרגה
את היכולת האינטואיטיבית
המאפשרת להבין מה מספרים
חייו של אינדיבידואל מסוים**

ליפול לתבנית של היחסים בחיים קודמים ולפגוע שוב, הפעם בתוך מערכת היחסים הקרובה שבין אב לבנו. במחזות המסתורין יש דוגמא כזו ביחסים בין יוהנס, סטראדר ותיאודורה. יוהנס פיתח כוחות של תשוקה אל תיאודורה, אשתו של סטראדר, כוחות אשר גרמו למותה. מעולם הרוח מדברת

תיאודורה אל בעלה שנשאר לבד בעולם, ומבקשת ממנו לסייע ליוהנס בדרכו הרוחנית.¹³

ילדי
אינדיגו
התופעה המתגברת של מה
שנקרא היום ילדי אינדיגו
או ילדי כוכב קשורה לכך גם
כן.¹⁴ ילדים אלה, אשר פעמים
רבות מתקשים למצוא את דרכם בעולם הפיזי
ומתמודדים עם קשיי למידה רבים וקושי גדול
בהשתלבות במערכת החינוך – לקחו על עצמם
את המשימה להעביר להורים את בשורת קיומו
של עולם אחר. פעמים רבות מהלכים ילדים אלה
בעולם בתחושה שהם קודם כל ישות רוחנית, בוגר
ולא ילד, ומתייחסים למבוגרים מתוך החוויה הזו.
הם אינם מקבלים סמכות חיצונית וחיים יותר את
המהות הפנימית של הדברים. דרך מעשה ההקרבה
הזה הם פותחים פתח להורים לפגוש את עצמם,
את מוגבלותם ואת נטייתם להעדיף את החומר על
הרוח ואת החיצוני על הפנימי.

שטיינר מדבר על היכולת לשאת
את הקארמה של האחר,¹⁵
ומתאר תמונת קהילה של
העתיד, אשר נושאת את גורלו
של היחיד. היום אנחנו יכולים להתחיל להתאמן
על כך בקשרים הזוגיים. הקשר הזוגי נחוה כקשה
מאי פעם ומספר הזוגות אשר מסיימים את הקשר
גדל בהתמדה. ברובד העמוק ביותר, ההבטחה
בזוגיות היא ההבטחה לנשיאת הגורל של בן הזוג.
במקום לחיות במאבקי הגורל, כל אחד בנפרד,
האמירה הפנימית היא: "גורלך גורלי, את אשר
אתה מביא עמך מחייך הקודמים – אני אשא
איתך, אני אעמיד את עצמי במקום שבו חייך,
ההתמודדויות שלך והאתגרים הניצבים בפניך –
יהפכו להיות גם המשימות והאתגרים שלי. אני
אהיה איתך בכאב ובשבר, וביחד נמצא כוחות של
תקווה, התחיות והתחדשות". בדרמת החיים של

שטיינר עצמו אי אפשר לפסוח על הפרק שבו הוא לוקח על עצמו גורל של אדם אחר.¹⁶ המורה של שטיינר באוניברסיטה – קרל יוליוס שָׁרְר – הוצג עליידי שטיינר כגילגול חוזר של אפלטון; משימתו בחיים היתה לחקור את עבודתו של גתה במדעי הטבע וכך ליצור את הגשר בין האקדמיה למחקר הרוחי החדש. שרר, הנשמה האפלטונית, לא יכול היה לפעול בתוך האקלים המטריאליסטי של סוף המאה התשע־עשרה ולהגשים את שליחותו, וכך החליט שטיינר לעשות זאת במקומו. בשביל שטיינר היתה זו בחירה מכרעת, בחירה אשר אפשרה לו לעמוד מאחורי הספר 'הפילוסופיה של החירות' כאדם אשר לא רק חוקר את החופש, אלא מגשים אותו בצורה הנעלה ביותר בחייו. בניגוד למה שניתן היה לחשוב, כי האמונה בגורל מובילה את האדם לפאטאליזם ופאסיביות, אנו רואים כי תפישת הגורל החדשה פותחת אופקים חדשים של חופש ואחריות.

בעבר נראה חוק הקארמה יותר להתגבר על המטוטלת של אדם מלך ובגלגול הבא עבד, כדי ליצור איזון. את הנטייה הזו אנו יכולים למצוא גם היום: אדם שהיה על כמות בחיים קודמים – נרתע מכל במה; אדם שהשתמש לרעה בכוחו – מפחד מכל עמדה של כוח; וכן הלאה. אך עם הבשלות הגוברת של האדם נפתחת לראשונה האפשרות להתגבר גם על תנועת המטוטלת. האדם יכול לחיות את שני הקטבים בחייו: זה שנובע מכישלונותיו בחיים קודמים, והקוטב הנגדי שנובע מן ההתבוננות של הנפש בעצמה בין המוות והלידה החדשה, התבוננות אשר יצרה חוויה עמוקה של כשלון ודחפה את האדם לקוטב הנגדי. מתוך החוויה הזו יכול האדם להכיל את שני הקטבים מבלי ליפול לאחד מהם.

עלינו להבדיל בין קארמה של קארמה של שמש וקארמה של שמש וקארמה של ירח קארמה של שמש וקארמה של ירח של השמש.¹⁷ בעוד שהירח קשור לכל מה שחרטנו בעולם במעשינו בחיים קודמים, השמש קשורה לפוטנציאל היוצר, השלם והאינסופי שלנו. במסע שבין מוות ולידה חדשה, אנחנו משאירים בספירה של הירח את הכפיל שלנו ("הצל") ואת כל נטיות האופי השליליות שלנו ועולים נקיים לספירה של השמש. שם, כנשמות טהורות, אנחנו פוגשים את חברי הקבוצה הקארמטית שלנו, וזורעים כל אחד בתוך רעהו את הזרעים להתפתחות ותיקון. אותם זרעים מתעוררים בחיים כשאנחנו פוגשים חברים אלה על פני האדמה. אחד המקומות הכואבים ביותר בזמננו הוא הפער שבין ההחלטה לפני הלידה לבין הצלחתנו במימוש של ההחלטה הזו. הנוכחות המודעת של הנשמה על פני האדמה כל כך חלשה עדיין, שאנו כושלים שוב ושוב במימוש הכוונות השמימיות של ישותנו הגבוהה. במחזות המסתורין של שטיינר מגיע הכישלון לשיאו במחזה הרביעי, כאשר היוזמה להקים נגריה שתייצר דמויות מהאגדות שחיברה פליציה, מתנפצת על רקע הקארמה הלא פתורה של הגיבורים. הכישלון מביא גם למותו בטרם עת של היזם – סטראדר. אך לא צריך להרחיק למחזות מסתורין – כך נראית גם ההיסטוריה של התנועה האנתרופוסופית. מיד אחרי מותו של שטיינר השתלטה הקארמה הישנה על מזכירות החברה והובילה לקונפליקט, ריב, שסע ופיצול – ועוד על כך בהמשך.

לעולם לאדם שמתחיל לעסוק מה דורש תיקון בקארמה שלו, עדיף להתחיל עם העתיד. השאלה הראשונה צריכה להיות: "איפה אני מבקש תיקון? איפה ההתמודדות שלי? במה אני נאבק בתוכי?" ההתכוונות לעתיד נותנת עוגן

בטוח בעיסוק בקארמה ומעטפת שלתוכה יכולה ראיית העבר להיכנס. אחת האבחנות שיש ללמוד לעשות בדרך היא בין כמיהה לתיקון לבין כמיהה לעבר. אנשים רבים, למשל, כמהים לחיי מנזר, לחיים שקטים של השתקעות רוחנית, אך זו בדרך כלל כמיהה שקשורה לעבר, למשהו שכבר היה – ואי האבחנה יכולה להביא לבלבול. למשל, מטופל

בעבר נראה חוק הקארמה יותר כמו מטוטלת: למשל, בגלגול אחד היה אדם מלך ובגלגול הבא עבד, כדי ליצור איזון. אך היום האדם הבשל יכול לחיות את שני הקטבים בחייו, בו זמנית

שנרתע מחיי משפחה וחשב שהוא יועד לחיי נזירות, הבין מאוחר יותר שהאתגר האמיתי בחייו הוא להתמודד עם זוגיות, אתגר המציב אותו מול עצמו בצורה כואבת כל כך, שנראית לעיתים בלתי אפשרית. אבל זהו האתגר שמוביל אותו באמת למחזות חדשים ולא מוכרים.

כמה חופש יש בחיינו? כמה אפשרות יש לנו באמת לבחור? מהחמצו מטופל שהגיע אלי מרוסק לאחר גירושין, סיפר כיצד בגד באשתו פעם אחר פעם. בכל פעם הבטיח להפסיק לבגוד, אך לא עמד בהבטחתו. אחרי הפעם הרביעית שנתפש בוגד – היא עזבה אותו. הוא הסתכל על הבית שבו גדל, על אביו שתמיד בגד ועל אימו הקרה שהשאירה בתוכו רעב בלתי מסופק לקירבה וחום, ואמר שנראה לו שלא יכול היה לנהוג אחרת. אך במבט נוסף על חייו יכול היה לראות כי בגיל 25, בשהייתו בארה"ב, היתה לו הזדמנות להשתתף בסדנאות גשטאלט. הוא דחה את ההצעה הזו מתוך גאווה ומתוך הרגשה

שהוא יכול לטפל בעצמו לבד. היום, חמש עשרה שנה מאוחר יותר, הוא רואה שזו היתה נקודת הבחירה שלו, שבה נכשל ולא קיבל את מה שהוצע לו עליידי אנשים אכפתיים שדאגו לו. התבוננות עדינה בחיים יכולה לגלות את אותם צמתים ואת אותן הזדמנויות שהוחמצו, שבהן הקארמה של השמש פתחה לפנינו דלתות חדשות – עליידי מפגש, עליידי משפט שנאמר ולא הקשבנו לו, על ידי הזדמנות חדשה בחיים – ואולם קארמת הירח שלנו התגברה, והחמצנו את הרגע.

לא מקרי הוא שבאותה שיחה עם ולטר יוהנס שטיין, שבה אמר שטיינר כי משימתו האמיתית היא לעסוק בקארמה ובחיים חוזרים, הוא גם אמר כי הספר היחיד שישאר משמעותי מעבודתו בעוד אלף שנה הוא 'הפילוסופיה של החרות'. שאלת החרות היא השאלה טורדנת־המנוחה של האדם המתעורר. בפסיכותרפיה נחשפות התבניות העמוקות שנטבעות באדם בילדותו ומנהלות את חייו מאחורי הקלעים. מטרתה של הפסיכותרפיה, בהגדרות מסוימות, היא לאפשר לאדם חופש גובר והולך. חופש כזה דורש התודעות למקורות העמוקים של הצל בתוכנו. העמקה לתוך המחזות הללו מביאה בתחילה למפגש עם רוחות הרפאים של הילדות – אותם חלקים מתוכנו אשר הדחקנו והמתנו כי לא היה להן מקום, ומאוחר יותר לאותן דמויות מחיים קודמים שעומדות מאחורי הארועים של הילדות. כך הופכות החקירה הקארמטית והשאיפה לחירות לבלתי נפרדות זו מזו. ללא חקירה קארמטית איננו יכולים להשתחרר, והשאיפה לחופש היא זו המניעה אותנו ברצון להכיר רבדים יותר ויותר נסתרים בישותנו.

כבר בשנת 1902 ניסה שטיינר לתת תרגילים מעשיים לעבודה עם קארמה אך נתקל בהתנגדות

עזה של התיאוסופים.¹⁸
 רק ב־1924, בשנת חייו
 האחרונה ואחרי ייסוד החברה
 האנתרופוסופית מחדש בכנס
 חג המולד, נבעה משטיינר
 החוכמה של גורל וחיים חוזרים בשפע רב; כמו
 נפתח סכר ונהר גדול של ידע זרם לעולם. גם
 פה אנו מוצאים דיאלוג חדש ומפכני עם עולם
 הרוח. האיחוד של החברה האנתרופוסופית (החלק
 הארגוני) עם התנועה האנתרופוסופית (החלק
 הרוחני), היה אקט חופשי מצדו של שטיינר: הוא
 עצמו אמר כי לא ידע איך יגיב עולם הרוח למעשה
 חסר תקדים שכזה, שבו מתקדש מעמיד את עצמו
 בראש חברה ארצית־מעשית.¹⁹ הוא היה צריך
 לעשות מעשה של אומץ, ללא בטחון, ללא ידיעה
 ומתוך אחריות מלאה לתוצאות. התגובה החיובית
 של עולם הרוח באה בצורת אותו שפע של ידע על
 גורל וחיים חוזרים.

העיסוק בקארמה מעורר
 התנגדות מאחר שהוא חודר
 עמוק לתוך ישותו של האדם.
 שטיינר לא ראה זאת אף פעם
 כעיסוק תיאוריטי, אלא כמחקר
 קונקרטי המציב בפני כל אדם הכרח כואב לעמוד
 אל מול עצמו. השרידים הקארמטיים של העבר
 הם המרכיבים את ישותו של הכפיל ומעמידים
 מול האדם תמונה כואבת, ממנה היה רוצה לברוח.
 האתגר העצום בעבודה משותפת היום, נובע מן
 החשש לעורר את אותם שדים מרובצם, שדים
 אשר מעדיפים להתחפר בחשיכה ולנהל את חייו
 משם.²⁰ אכן, יש סכנות בעיסוק בקארמה. סכנה
 אחת באה לידי ביטוי כבר בחייו של שטיינר,
 במקרה של תלמיד של שטיינר בשם טומברג,
 שעבר אל חיק הקתוליות. טומברג נהג להגיד
 לתלמידיו כי הם אינקרנציות חוזרות של אישים
 חשובים בהיסטוריה וכך למשוך אותם לצידו.²¹

סכנה אחרת היא בשימוש בקארמה כדי ליצור
 מחויבות אצל אדם אחר. האמירה: "אתה חייב
 לי חוב קארמטי" היא פסולה בתכלית. העיסוק
 בקארמה ברוח הנכונה מוביל את האדם לחוויה
 של חובותיו הקארמטיים שלו ובשום פנים לא
 לדרישה קארמטית מאחרים. גם אין מקום לאשמה
 על מעשים שנעשו בחיים קודמים. גם התנערות
 מאחריות בנוסח: "אתה בחרת להולד אצלי ולכן
 אין לי אחריות כהורה על מה שקרה בילדותך" הוא

לעסוק בקארמה שלו, עדיף להתחיל עם העתיד. השאלה הראשונה צריכה להיות: "איפה אני מבקש תיקון? איפה ההתמודדות שלי? במה אני נאבק בתוכי?"

שימוש לרעה במושג הקארמה. הבחירה של הזולת
 אינה מקטינה את אחריותנו שלנו לשגיאותנו.
 עיסוק נכון בקארמה רק מעצים את חווית
 האחריות ולא מחליש אותה.

מן העבר הנגדי מופיעה
 אזרחים משני צדי הסף
 הסכנה ההפוכה – הפחד
 לעסוק בשאלות קארמטיות.
 לעתים מצדיקים את הפחד
 הזה באמירה: "נחכה עד שתהיה לנו ראייה
 רוחית ואז נעסוק בזה". אך זו אמירה שאיננה
 מבינה את קריאתו של הזמן, המבקש מאיתנו
 לחיות כאזרחים של הסף משני צדיו, ולעמוד
 מול התמונות העמוקות והישויות הדמוניות
 שנמצאות בעולם הרוח.²² אמירה זו אינה לוקחת
 בחשבון את האופי הדיאלוגי של החקירה
 הקארמטית החדשה, שאיננה מתבססת על ידיעה
 מוחלטת בנוסח הישן, אלא פועלת בדרך של
 בדיקה ולמידה.

בסוף ימיו הציג שטיינר את
 הקארמה של האנתרופוסופים
 עצמם – וטען שיש להם
 קארמה קשה במיוחד וקושי
 לעבוד עמה:²³ "לאנתרופוסוף נחוץ לגמרי
 לדעת, שכאנתרופוסוף יהיה לו קשה יותר
 לחיות את הקארמה שלו מאשר לאנשים
 אחרים. קודם כל, אלו שמגיעים אל החברה
 האנתרופוסופית נועדו לחיות קשה יותר את
 הקארמה מאשר אנשים אחרים. ואם חולפים
 על פני החיים הקשים האלה, ורוצים לחיות את
 הקארמה בנוחיות, זה אכן נפרע מאיזשהו צד.
 חייבים להיות מסוגלים להיות אנתרופוסופים
 גם כשצריך לחיות את הקארמה; חייבים להיות
 מסוגלים להתבונן בתשומת לב על ההתנסות
 הקארמטית, על מנת להיות אנתרופוסוף
 אמיתי. הרצון לחיות את הקארמה בנוחיות –

האתגר הראשון שהציב שטיינר למאזינים בהרצאות הללו, היה לזהות לאיזה קבוצה קארמטית הם שייכים: לנשמות הזקנות או לנשמות הצעירות

מוביל בדיוק לכך שהיא נפרעת באמצעות
 מחלה פיזית, תאוונות וכדומה".²⁴ המשימה של
 האנתרופוסופים היא להביא סדר לקארמה.²⁵
 מבחינת רצון המעמקים של האנתרופוסופים,
 המתקשה לבוא לידי ביטוי בעולם, הקארמה
 הקשה היא קריאה לבחינת סודות הגורל
 המכוונים את חייו; הכאב הוא הלפיד
 שבעזרתו רוצה הנפש לפענח את צפונות
 העבר וכמהה להביא יותר סדר, יותר
 הרמוניה ויותר מרפא ליחסים בין בני האדם.
 כך נועדו האנתרופוסופים להיות חיל חלוץ
 לפני האנושות המגששת את דרכה באותו

כוון באמצעים של פסיכותרפיה, ודווקא בגלל
 השליחות הרת הגורל הזו, יכול הכאב של
 הכישלון להכות בנו בעוצמה.

האתגר הראשון שאותו הציב
 שטיינר למאזינים בהרצאות
 הללו, היה לזהות לאיזה קבוצה
 קארמטית הם שייכים: לנשמות
 הזקנות או לנשמות הצעירות.²⁶

הנשמות הזקנות הן נשמות שחזרו פעמים רבות
 לאדמה, החל מהעידן הלמורי. לנשמות צעירות
 יש מספר קטן יותר של אינקרנציות. כדי להבין
 את המאפיינים של נשמות זקנות אפשר להעזר
 במאפיינים של אדם זקן; הן מביאות יותר
 חוכמה פנימית, בהשוואה לחוכמה החיצונית
 של הצעירים. הן פחות מתחברות לעניני
 העולם הזה ולטכנולוגיה, ומאפיין אותן סוג של
 הומלסיות, קושי למצוא את מקומן בעולם, לצד
 רגשות דתיים חזקים ונטייה לחשיבה מופשטת.
 לנשמות הוותיקות יש מעין עייפות בקשר לחיים,
 הרגשה שכבר ראו הכול ונטייה לחיי התבוננות
 יותר מאשר לחיי מעשה. בין האנתרופוסופים
 הראשונים שהיו עם שטיינר עוד בתקופה
 התיאוסופית היו רבים שהשתייכו לקבוצה הזו.
 נטייתן של הנשמות הצעירות, שהצטרפו לחברה
 האנתרופוסופית בעיקר אחרי 1918, הייתה פחות
 אל עבודה מדיטטיבית וחשיבה פילוסופית, ויותר
 אל התלהבות בחיים המעשיים, ואל מדעים
 וטכנולוגיה.²⁷

הפער בין שתי הקבוצות נראה
 הקרע בחברה
 האנתרופוסופית
 בלתי ניתן לגישור עוד בימיו
 של שטיינר, ואפילו כבר אז
 דובר על הקמה של שתי חברות.
 לאחר מותו של שטיינר עלה הקונפליקט על פני
 השטח במלוא עוזו. ה'זקנים' אשר התקבצו סביב
 אלמנתו, מריה שטיינר, חשבו שיש לעצור את

הפעילות בעולם ולהתרכז בהוצאת כתביו של רודולף שטיינר, מתוך תפישה שללא עבודתו של חוקר הרוח לא ניתן לפעול פעולה רוחנית בעולם. ה'צעירים' בהנהגתה של איטה וגמן חשבו שיש להמשיך בעשייה במלוא התנופה, בעבודת הכיתה, בכתיבה איזוטרית ובהפצת האנתרופוסופיה בעולם. ב-1930 ארגנו הצעירים מחנה של עשרה ימים לאלף איש בסטקנברג, כדי לשמוע, לחקור ולחוות אנתרופוסופיה. פעילות זו זכתה לביקורת קטלנית מצד ה'זקנים' אשר ראו בה עשייה שטחית שאינה עושה צדק עם העומק שהאנתרופוסופיה דורשת. מן הצד השני לא זכתה הפעילות של ה'זקנים' להערכה על-ידי הצעירים.

אלברט סטפן, יו"ר החברה האנתרופוסופית אחרי שטיינר, חבר למתנגדים של איטה וגמן, וטבע את המושג "אנתרופוסופיה נכונה"²⁸, עם הדגש על הרמה האמנותית של הכתיבה האנתרופוסופית. ב-1935 הוביל הקונפליקט להוצאתם של איטה וגמן ואליזבט ורדה מהנהלת החברה האנתרופוסופית, ולפרישה של החברה האנגלית והחברה ההולנדית מהחברה האנתרופוסופית

הפחד מעיסוק בקארמה קשור לפחד מהמפגש עם השדים הפנימיים, אך ללא מפגש עם השדים שכורך היכרות, הכלה, חיבוק ודיאלוג – לא ניתן להשתחרר מהשפעתם

הכללית, בדיוק באותו זמן שבו נאסרה הפעילות האנתרופוסופית בגרמניה על-ידי המשטר הנאצי. (שטיינר התייחס גם לנשמות שאינן שייכות באופן מובהק לאחת משתי הקבוצות, נשמות 'ביניים', שמהן צמחו האויבים הפנימיים הגדולים של האנתרופוסופיה). זהו אחד ההיבטים של הטרגדיה

של החברה האנתרופוסופית במאה העשרים: הכשלון לזהות את ההשתייכות הקארמטית האישית, שהביא לכשלון לזהות את תרומתו הייחודית של הזרם האחר. וכך, בשל קונפליקטים מצד אחד והתעלמות מצד שני, ירד לטימיון חלק גדול מן הפוטנציאל היוצר של האנתרופוסופיה במאה העשרים. מי אשר ינסה לבחון לעמוק את מצבה של האנתרופוסופיה היום, בארץ ובעולם, יוכל למצוא קווים דומים.

הזרם אשר לקח על עצמו קארמה ועשייה משותפת הצעירים. החשיבות של

התמודדות עם הקארמה מוצגת לפנינו בעבודה המשותפת של שטיינר ואיטה וגמן. ב-1924, באחת ההרצאות האחרונות בחייו, אמר שטיינר כי האפשרות לעבודה המשותפת שלהם היא תוצאה של התמודדות עם הקארמה.²⁹ הדרך הרוחנית של אנשי המעשה, אשר צריכים ללמוד להגיע לאינטואיציה הנכונה ברגע האמת, נשענת על היכולת לתת משוב ולשתף פעולה, אשר נובעת מעיבוד של העבר הקארמטי המשותף. בעתיד, אומר שטיינר, לא ניתן יהיה כלל לפעול על פני האדמה בלי לשאת את המחשבה על האחר כישות רוחית. כבר בימיו של שטיינר עסקו הצעירים ההולנדיים, בהנחיתו של זלימנס ואן אמיכהובן, בנסיון קבוצתי לחקור את הקארמה של המשתתפים. הזרם ההולנדי ממשיך בעבודתו של ליבכוד, אשר ייסד את עבודת הביוגרפיה, ובעבודתו של קון ואן האוטן, שבנה את הקבוצות של 'למידת הגורל'. התרומה הגדולה של קון ואן האוטן היתה חילוץ העיסוק בקארמה מהספירה של ההתגלות והעברתו לתחום של עבודה קבוצתית חופשית.³⁰ ואן האוטן בנה מתודולוגיה של עבודה קבוצתית, שבה המחקר הקארמטי מתרחש בספירה חופשית, מתוך

נאמנות לעקרונות של למידת מבוגרים. העבודה שלו מובילה את המשתתפים אל עבר ה'המעשה החופשי יותר', אל היכולת הנרכשת בעמל רב לפעול, ולו בדברים קטנים, בניגוד לתבניות ולדפוסים מושרשים עמוק. הוא טוען כי בקבוצות חופשיות, ללא סמכות, ניתן לפתח יכולת התבוננות של הלב, אשר מתקרבת בהדרגה לראיה של החיים הקודמים של המשתתפים. אל העיסוק המתגבר היום של מחקר קארמטי קונקרטי מצטרף גם ארמין טואגו, מורה לאנתרופוסופיה בן זמננו, בעבודה דרך המדיטציה הדיאלוגית.

בקורס הקארמה בהנחייתי מפגש עם הכפיל מצאנו שאחת הדרכים הטובות ביותר לצלול אל תוך המחקר הקארמטי היא דרך מה ששטיינר מכנה ה'ארוע שלא נרצה'.³¹ שטיינר ממליץ על תרגיל הלֶבְנָה – תרגיל שבו האדם

מטפלים קונבנציונאליים פוגעים לפעמים קשה במטופלים שלהם, בכך שהם מנסים לעשות רדוקציה לתמונות משמעותיות ומזעזעות שעולות בטיפול ולהפוך אותן לסוג של מטאפורה

מסתכל על ארוע בחייו שנראה לו רע, ואז הוא מדמיין כיצד הוא עצמו גרם לו. או במילים אחרות: לדמיין, למשל, שהוא הולך ברחוב ונופלת עליו לֶבְנָה, ואז לדמיין שבעצם הוא רץ במהירות לגג, זרק את הלבנה ואז חזר לרחוב כדי לחטוף את הלבנה בראש. התרגיל הזה פותח מיד במה פנימית שעליה מתרחש קונפליקט. מצד אחד קולו של האני הארצי, המוחה, מתנגד ומתריס כנגד הארוע, ומצד שני קולו של האני הגבוה, המקבל ומנסה להבין את ההתרחשות. זהו מפגש בין קארמת

הירח וקארמת השמש, מפגש הדורש מן האדם לעמוד מול הכפיל שלו. הכפיל מופיע בצורה של קולות מן הילדות, דמויות מחיים קודמים או ישויות דמוניות. הפחד מעיסוק בקארמה קשור לפחד מהמפגש עם השדים הפנימיים, אך ללא מפגש עם השדים שכורך הכלה, חיבוק ודיאלוג – לא ניתן להשתחרר מהשפעתם, ולפעול יחד איתם בצורה נכונה.

העיסוק הקונקרטי בקארמה שולח את זרועותיו לכל תחומי החיים.³² הנסיון להבין את

הקארמה של המשתתפים מוביל לחקירה של תקופות היסטוריות שונות, להעמקה לתוך זרמים רוחניים שונים, לתוך העבר הפגאני, הכריסטיאני ולדרכים הרוחניות של המזרח. העבודה מביאה להשתלמות ביכולת להביא ביחד תמונות אישיות עם מחקר של סוגיות אנושיות כלליות. הלב האתרי נבנה מתוך חשיבת הלב המתבוננת, הנפתחת לאינטואיציה חדשה, מתוך העמקה והפנמה של ידע כללי.

נקודת ראות אחרת יוצרת קשר בין ההתבוננות הביוגרפית למחקר הקארמטי. על פי

גישא זו ניתן לחלק את החיים לשלושה חלקים.³³ גיל 0-21 הוא הגיל של הטבעה קארמטית, שבו התבניות מחיים קודמים מתעצבות בתוך ההקשר של החיים הנוכחיים, כדי לאפשר מאוחר יותר להתמודד איתן. גיל 28-49 – התמודדות קארמטית – אלה הן השנים שבהן כל תבניות העבר חובטות בכוח בפנינו, והחיים מציבים קונפליקטים ודילמות הקוראים להתעוררות לדפוסים הישנים, לחוויה של רוחות הרפאים מן העבר ולאפשרות לעשות צעדים לקראת חופש ותיקון.

גיל 56-77 – נתינה קארמטית חופשית – הגיל שבו נפתחת האפשרות לנתינה חופשית מקארמה. זהו הגיל שבו יכולים להבשיל התהליכים של הבנה, סליחה וקבלה וליצור אפשרות חדשה של נתינה.

הייעוץ הביוגרפי עושה את עבודה עם תמונות קארמטיות קונבנציונאלים פוגעים לפעמים קשה במטופלים שלהם, בכך שהם מנסים לעשות רדוקציה לתמונות משמעותיות ומזעזעות שעולות בטיפול ולהפוך אותן לסוג של מטאפורה. כאשר נעשה נסיון לבחון את אבי-התופעה בביוגרפיה של אדם מסוים, לפגוש את הארועים וההתרחשויות המכוננים של חייו, פותחת ההתבוננות הזו, פעמים רבות, צוהר לחיים קודמים. למשל אדם אשר בחן את הנטייה ההומוסקסואלית שלו, גילה כי בחיים קודמים היה לוחם צעיר חדור בהערצה ללוחמים הבוגרים שאיתם לחם. אישה אשר בחנה את היחסים הסימביוטיים עם אמה שלה – אמה שלה רחצה אותה עד גיל 20 – ראתה כיצד בחיים קודמים היא היתה מנהל עבודה שהתעמר בעובדיו. אמה היתה אחד העובדים הללו, ויחסי אסיבת בחיים הללו היו היפוך ותחילתו של תיקון. אישה אחרת בחנה את יחסיה עם בעלה וראתה כי הם רוויים בהתנשאות ובבוז. הבוז היה קשור במיוחד ליכולת האינטלקטואלית המוגבלת של הבעל. בתמונה שעלתה יכלה לראות כיצד היא היתה ראש מנזר, בעוד הבעל היה נזיר פשוט. הוא העריץ את ראש המינזר, וראש המנזר זלזל בו. הם בחרו בחיי נישואין באינקרנציה הנוכחית כדי להתגבר על הפער הזה ובמיוחד כדי לאפשר לאישה ללמוד להעריך את איכויות הלב של הבעל. בייעוץ הביוגרפי עולה שאלת הקארמה בשלושת הצורות הבאות:

1. תמונות קארמטיות שהמטופל מביא איתו מחוויה אישית או מתקשור.

2. תמונות אשר עולות מתוך עבודת גוף-נפש.³⁴
3. אינטואיציות קארמטיות של המטפל.

הדיון הטיפולי צריך להיות משוחרר מסמכות ולהתנהל כדיאלוג חוקר, שמקבל את האפשרות של טעות לגבי תמונות קארמטיות מכל אחד מהמקורות. מטרתו של הדיאלוג היא לבחון את העומק הקיומי של התמונה הקארמטית, ואת יכולתה לשפוך אור על ארועי החיים בדרך שמקדמת התפתחות, חופש וריפוי. ההכשרה של מטפלים בעתיד תצטרך לכלול גם את חיזוק היכולת של חשיבת הלב, כדי להגיע לאינטואיציות קארמטיות, ואת שכלול יכולת העבודה בטכניקות של גוף-נפש כדי לאפשר למטופלים להגיע לרבדים הנסתרים, מהן עולות התמונות הקארמטיות. חשוב גם לפתח את היכולת של המטפל להבחין בתמונות מטעות, תמונות שמהוות פיתוי, או תמונות שמרחיקות את המטופל מהדרך של התפתחות אמיתית. לעיתים קרובות עולות בטיפול תמונות קשות ומטלטלות שקשורות לחיים קודמים בשואה. הצורך לעבוד עם תמונות כאלה קשור גם הוא למשימות של תקופתנו.³⁵

חוק ההפנמה הוא אחד החוקים הקארמטיים שאיתם אנו יכולים לעבוד. לפי חוק זה, מציאות שנוצרת על-ידי בחירות של האני באינקרנציה אחת, מעצבת את הגוף האסטרלי באינקרנציה הבאה, אלה בתורם מעצבים את הגוף האתרי באינקרנציה שאחריה, וזה מעצב בגלגול הבא את הגוף הפיזי. ניקח לדוגמה את אותה אישה שיכלה להתחקות אחרי חייה כמשגיח הנוגש באכזריות בעבדים. השנאה באותה אינקרנציה הביאה לחיים של בדידות באינקרנציה שאחריה, ובאינקרנציה שלישית לחיים כעל פיגור שכלי. דוגמה אחרת: פסיכולוגית אחת תיארה לפני את חייה הקודמים ככומר פרוטסטנטי. יכולנו

דנה לין, קונפיה ומלפפון ים, 2015, 5x5 ס"מ, עט על נייר

לראות כי הבחירה אז בזרם דתי שכלתני עיצבה את הנטייה המחשבתית השכלתנית שלה בעבודתה כפסיכולוגית היום.

במחקר הקארמטי אפשר להבחין בשתי דרכים, הדרך של הירח והדרך של שבתאי: מצד אחד היכולת לפתח תמונות פנימיות, שמעלות הקשרים של הקארמה האישית, ומצד שני פיתוח יכולת אבחנה לגבי מחוות קטנות, המסגירות את השורשים הקארמטיים של הזולת, כך שמילה, מחווה או דעה עשויה לכוון אל חייו הקודמים. במיוחד יש לפתח קשב לאותם ביטויים של האדם אשר אינם נראים קשורים לחיים העכשוויים, ויחד עם זאת יש להם תוקף פנימי

גדול. למשל, אדם אשר כל הזמן חושש כי ימצא את עצמו חסר כל, אחר שחושב כי אחרים רק רוצים את רעתו, או לחלופין אדם החי כאילו יש לו כח או עושר גדול כאשר המציאות מראה אחרת.

זווית נוספת היא הפעימה בין לא לפחד מהקארמה בין החוקים הכלליים למקרה האישי. כל השערה קארמטית לגבי אדם מסוים, דורשת העמקה בתקופה, בזרם, בתרבות שאליה נראה כי השתייך, וכל מחקר של תקופות היסטוריות וחוקים כלליים נותן כלים חדשים לחקירה אינדיבידואלית. בפסיכותרפיה היוגיאנית מסתפקים בתמונות האישיות, ללא דחף לחקירה רחבה יותר, ואילו

בחלק מהחוגים האנתרופוסופיים, יש עיסוק רב שנים בחוקים כלליים ובמחקר היסטורי ולצידו פחד לגעת בשאלות קארמטיות אישיות. רק מסך דק מפריד בין אנשים רבים ופגישה עם לפחות אחת מהאינקרנציות הקודמות שלהם. האפשרות להגיע ליחסים פוריים והרמוניים במשפחה, במקומות העבודה ובכל נסיון ליצירה משותפת, נשענת היום, ותשען אף יותר בעתיד, על היכולת של המשתתפים לחצות את מחסום הפחד ולהתמודד עם הקארמה שהם נושאים.

העיסוק הקבוצתי בקארמה דורש התאמנות בעניין באחר, הפרדה בין הסובייקטיבי והאובייקטיבי, טיפוח של אמפטיה וחמלה ורמה גבוהה של אמון בין המשתתפים. שטיינר אומר כי מי שלא מוצא דרך להכרה של אדם אחר, לא יכיר את האחר שהיה הוא בחיים קודמים, כי גם שם מדובר באמפטיה לאישיות אחרת לגמרי מאישיותנו הנוכחית. שטיינר אומר כי אנשים רבים ביננו נמצאים כפסע מראיה קארמטית.³⁶ הדבר תלוי בנו אם נדע להשתמש בכלי רב העוצמה הזה, או נישאר מפוחדים – כשאנו משאירים את העיסוק בקארמה לחוגים אחרים, ומחמיצים את פעימת האדם-עולם המגולמת בהזדמנות הזו. וכך אומר שטיינר: "בלימוד הקארמה לעולם לא נקרא להשגות תיאורטיות גרידא לסייע לנו; חייבים אנו להתייחס לאדם כולו-בשלמותו. כי ניתן לרכוש ידע על קארמה אך ורק בהשתתפות הלב, הרגשות והרצון. אם נרכש הידע הקארמטי בדרך זו, כי אז יועמקו חיי אנוש וחשיבות ראויה תינתן ליחסים

ולנסיבות בהן באים בני האדם ביחד. יהיו כמובן רגעים שבהם כבד הוא גורלו של האדם שאינו חי חיים שטחיים, אולם כל הרגעים הללו יתאזנו על-ידי רגעים אחרים, שבהם משאילה לו הקארמה כנפיים, עליהם תוכל נפשו לעוף מן הספירה הארצית אל ספירת האלים. אם ברצוננו לדבר בצורה נכונה על קארמה עלינו להרגיש את הזיקה

————— הדבר תלוי בנו אם נדע להשתמש בכלי רב העוצמה הזה, או נישאר מפוחדים – כשאנו משאירים את העיסוק בקארמה לחוגים אחרים

שבין העולם האנושי לעולם האלוהי. זה המצוי בנו כהווית חיים ארצית אחת, חולף מן העולם בנתיב שבין המוות ללידה החדשה. הנותר הוא זה בו מחזיקים האלים בנו ביד, כלומר הישויות העילאיות של ההירארכיות, ולא יוכל אדם לטפח את הגישה הנכונה לידע קארמטי אם אינו רואה בקארמה את ידם המסייעת של האלים. ועל כן חייבים הינכם להשתדל, ידידי היקרים, לגשת לידע הקארמטי באופן שיעורר את הרגש: אם ברצוני להתקרב אל הקרקע הקדושה של הרוח בה יכול להתגלות אלי משהו הקשור בקארמה, כי אז חיי אני ליטול את ידם של האלים".³⁷

דני אמן הוא מייסד בית הספר ליועצים ביוגרפיים, מורה לאנתרופוסופיה ומנחה קבוצות קארמה.

1. ראה יובל נוח הררי, ההיסטוריה של המחר.
 2. הרצאה מה-6 בפברואר 1920, GA 196.
 3. אמירה זו, המצוטטת רבות, לקוחה מן השיחה של ולטר יוהנס שטיין עם שטיינר באפריל 1922. W.J. Stein/ Rudolf Steiner.
- Dokumentation eines wegweisenden Zusammenwirkens**

4. "מהפך פנימי כזה של כל התודעה האנושית, שבו אנו נמצאים ויצג את עצמו יותר ויותר, לא היה בכל ההיסטוריה" GA 187 S. 94
5. על המהפכה הזו ראה גם מאמרי במגזין **אדם עולם**, גיליון מס' 34.
6. ראה הרצאה מה-28 לדצמבר 1918, GA 187.
7. הרצאה מה-1 לינואר 1919, GA 187.

8. הרצאה מה-5 באפריל 1919, GA 190.
9. **כיצד קונים דעת העולמות העליונים** – התנאים להתאמנות המדע-רוחית.
10. פרקופייב, סרגיי; **המשמעות האוקולטית של הסליחה**, פרק 6. ראה אור בעברית בהוצאת חירות.
11. ראה הרצאה מה-2 לדצמבר 1911, מופיע בספר **עיונים איזוטריים** א'. ראה אור בעברית בהוצאת תלחן.
12. ראה הערה 10.
13. מתוך **דרמות המיסטוריון**, מחזה שלישי, תמונה חמישית.
14. ראה **ילדי האינדיגו – הדור החדש?** ארמן טואגו וקרטו טואנס. ראה אור בעברית בהוצאת חירות.
15. הרצאה מה-11 בספטמבר 1910. GA 123.
16. פרקופייב, סרגיי; **המשמעות האוקולטית של הסליחה**, עמ' 149.
17. ראה הרצאה מה-25 לינואר, 1924. GA 240.
18. ראה הרצאה מה-16 באפריל 1924, GA 240.
19. ר' סרגי פרקופייב, **המשמעות האוקולטית של הסליחה**, עמ' 164.
20. "היום חייבים אותם כוחות רוחיים המעוניינים להביא לאדם את התודעה של חיים חוזרים לנהל מאחורי הקלעים קרב קשה כנגד אלה הרוצים להשאיר רק את המרכיבים הישנים בתודעתו של האדם". הרצאה מה-1 לינואר, 1919. GA 187.
21. ראה Prokofieff Sergej & Lazarides Christian, **Der Fall Tomberg**, p. 107 גם לשטיינר עצמו הוצעה עיסקה על-ידי החיאוסופים: הוא יכיר בקרישנמורטי כגלגול של ישוע והם יכירו בו כגלגול של האווגליסט יוחנן (הרצאה מה-28 למרץ 1916, GA 16).
22. "הפחד אינו חסר ביטוס ... כאשר אתם חושבים שאתם הזירה לפעולתן של כל מיני ישויות רוחיות". הרצאה מה-1 בינואר 1919 GA 187.
23. ראה Hans Peter van Manen, **Twin Roads to the New Millenium**, p. 7
24. **יחסי קארמה**, כרך שלישי, הרצאה מה-3 ביולי 1924 (GA 237).

25. **יחסי קארמה**, כרך שלישי, הרצאה מה-8 לאוגוסט 1924 (GA 237).
26. "מכאן שאנו חייבים בכל תנאי גם אם הדבר דורש לפעמים בחינה של האופי והמצפון להביא דבר זה לביצוע על ידי כל אחד מאיתנו, להעמיק את התנועה האנתרופוסופית בכוון הזה... כיצד אנו משתייכים לפי טבענו העל-חושית לתנועה האנתרופוסופית?" **יחסי קארמה**, כרך שלישי, הרצאה מה-8 ליולי 1924 (GA 237).
27. זהו כמובן תאור קצר ופשטני של שתי הקבוצות. הספר שעוסק בפרוט בקבוצות האלה הוא ספרו של Hans Peter van Manen, **Twin Roads to the New Millennium**
28. Bodo von Plato, **Zur Entwicklung der Anthroposophischen Gesellschaft** עמ' 86.
29. ראה הרצאה מה-21 באוגוסט 1924 (GA 243).
30. ראה Coentraad van Houten, **Practicing Destiny**
31. ראה הרצאה מה-30 בינואר 1912, **החגשמות שניה וקארמה** (GA 135).
32. "מה שהאדם רואה מעבר לכך, יהיה זה הטבע או המסגרת הטבעית יותר של אבולוציה אדם בהיסטוריה או ביחסי העמים, אף אחד מאלה אינו מוביל כה גבוה אל תחומים קוסמיים כפי שדווקא העיונים בקארמה מובילים". הרצאה מה-6 ביולי 1924, **יחסי קארמה**, כרך שלישי (GA 237).
33. הרצאה מה-18 למאי 1924, **יחסי קארמה**, כרך שני (GA 236).
34. ראה למשל עבודה יונגיאנית עם חיים חוזרים ב־Roger j. Woolger, **Other Lives, Other Selves**
35. ראה Rabbi Yonassan Gershom, **Beyond the Ashes**
36. הרצאה מה-4 לדצמבר 1909, GA 117.
37. הרצאה מה-29 ליוני 1924, **יחסי קארמה**, כרך שני, (GA 236).

